

Галина Манчуленко

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

ПРОЦЕС ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА В ПЕРЦЕПЦІЇ УКРАЇНЦІВ УПРОДОВЖ ПЕРШОГО ЕТАПУ РЕФОРМИ (2014-2018 РР.)

Halyna Manchulenko

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine

THE PROCESS OF DECENTRALIZATION OF POWER AND ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM IN THE PERCEPTION OF UKRAINIANS DURING THE FIRST STAGE OF REFORM (2014-2018)

The article deals with the issue of public opinion on the process of decentralization of power in Ukraine during the first stage of reform implementation (2014-2018). Using the results of panel sociological surveys on the reform of local self-government, as well as related topics, the dynamics of public sentiment are traced and compared with the peculiarities of reform implementation. It is noted that the priority of the reform and its evaluation are to a different degree for the average citizens and experts, who were interviewed. Attention has been drawn to the steadily high number of respondents (20 to 25%) who had not an opinion on a number of issues regarding the decentralization of power in recent years. The author emphasizes the importance of the positive dynamics in supporting reforms and evaluating the results of hromadas amalgamations. But in accordance with survey results, the government needs to give greater attention to the issue of elucidation of constitutional changes to society.

Keywords: decentralization of power, constitutional amendments, public opinion, expert opinion, priority reforms.

В аналізі реалізації процесу децентралізації влади в Україні упродовж останніх п'яти років неможливо оминути «зворотній зв'язок» у реформі, а саме – ставлення населення до оголошених ініціатив уряду. Звичайно, громадська думка є важливою при реалізації будь-якого політичного курсу, однак саме в контексті реформ місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою її ключова роль є беззаперечною. Визначення рівня обізнаності та ставлення населення до реалізації децентралізації є важливими не лише для оцінки проміжних результатів реформи, але й для її удосконалення в майбутньому.

Метою дослідження став аналіз суспільної думки щодо процесу децентралізації та адміністративно-територіальної реформи (а саме – об'єднання територіальних громад) протягом першого етапу реформи (2014-2018 рр.). Для підсумування громадської думки ми використали результати спеціальних соціологічних опитувань, здійснених аналітиками швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС), Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва і Центром Разумкова. Спільними ознаками для панельних досліджень КМІС (2015-2018 рр.) та Фонду «Демократичні ініціативи» (2016-2018 рр.) була вибірка у розмірі більше 2 тисяч респондентів з усіх регіонів України, окрім тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей та Автономної Республіки Крим, та встановлена статистична похибка вибірки (з імовірністю 0,95 і за дизайн-ефекту 1,5), що не перевищувала 3,3% для показників, близьких до 50%. Також для проведеного дослідження ми використовували результати інших соціологічних опитувань з суміжної тематики (насамперед тих, що вимірювали ставлення населення України до реформ загалом).

Згідно даних соціологічного опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною фірмою «Ukrainian Sociology Service» на замовлення Асоціації міст України з 5 по 16 листопада 2014 року, більше половини респондентів були незадоволені роботою місцевих органів влади і місцевого самоврядування, зокрема також роботою

міських голів (Рис. 1), та 58% підтримували розширення повноважень органів місцевого самоврядування у їх містах. Більшість з них підтримували основні аспекти децентралізації влади, однак їх думки розділились щодо укрупнення невеликих територіальних громад і ліквідації малокомплектних шкіл (Рис. 2)¹.

Рис. 1. Оцінка жителями міст діяльності місцевих органів влади і органів місцевого самоврядування у 2014 р. (за результатами КМІС, %)

Рис. 2. Підтримка жителями міст окремих аспектів децентралізації у 2014 р. (за результатами КМІС, %)

¹ Сидорчук, О. (2014). Ставлення жителів міст до ідеї децентралізації. *Громадська думка: Інформаційно-аналітичне видання*, 3, 2-12. doi: https://dif.org.ua/uploads/pdf/1432540363_3559.pdf (2020, січень, 22).

Експерти DESPRO окреслюють особливості дискусій щодо децентралізації влади в 2014-2016 рр. наступним чином: у 2014 р. знання громадян про предмет обговорення мали фрагментарний характер, не було повного уявлення про сутність реформ, існувала плутанина з поняттями «сепаратизм» та «федералізація»; у 2015 р. розпочалось розуміння українцями суті децентралізації як передачі повноважень і фінансів на місцевий рівень та її усвідомлення як реформи №1 у державі; з 2016 р., згідно проведеного дослідження, можна говорити про готовність громадян брати участь у реалізації реформи, усвідомлення ними необхідності пристосування до нових умов¹. Однак, враховуючи результати соціологічних опитувань, які ми наведемо у рамках цього дослідження, не можемо повністю погодитись з висловленими тезами, зокрема з першочерговою пріоритетністю реформи для громадян та їх готовністю брати участь в її реалізації.

Згідно результатів соціологічних досліджень за останні роки реформу місцевого самоврядування продовжували вважати потрібною більше половини респондентів (за результатами КМІС у 2015-2018 рр. (Рис. 3)²) та підтримували відповідні заходи уряду близько 40% населення (за результатами опитувань Фондом «Демократичні ініціативи» у 2016-2018 рр. (Рис. 4)³). Однак згідно цих же результатів близько однієї четвертої респондентів взагалі не змогли відповісти на згадані питання, причому така цифра залишалась стабільною протягом чотирьох років. З огляду на це можна говорити про існування досить великої частини суспільства, яка не цікавиться та зовсім не сприймає інформаційну політику уряду щодо процесу децентралізації. Підтвердити останнє твердження можна відповідями респондентів щодо їх обізнаності з діяльністю уряду щодо децентралізації влади: зовсім невідомою, за результатами КМІС, вона була для 16-18% респондентів протягом 2015-2018 рр.⁴ та, за результатами Фонду «Демократичні ініціативи», для 31% у 2016 р., 18% у 2017 р. та 23% у 2018 р.⁵.

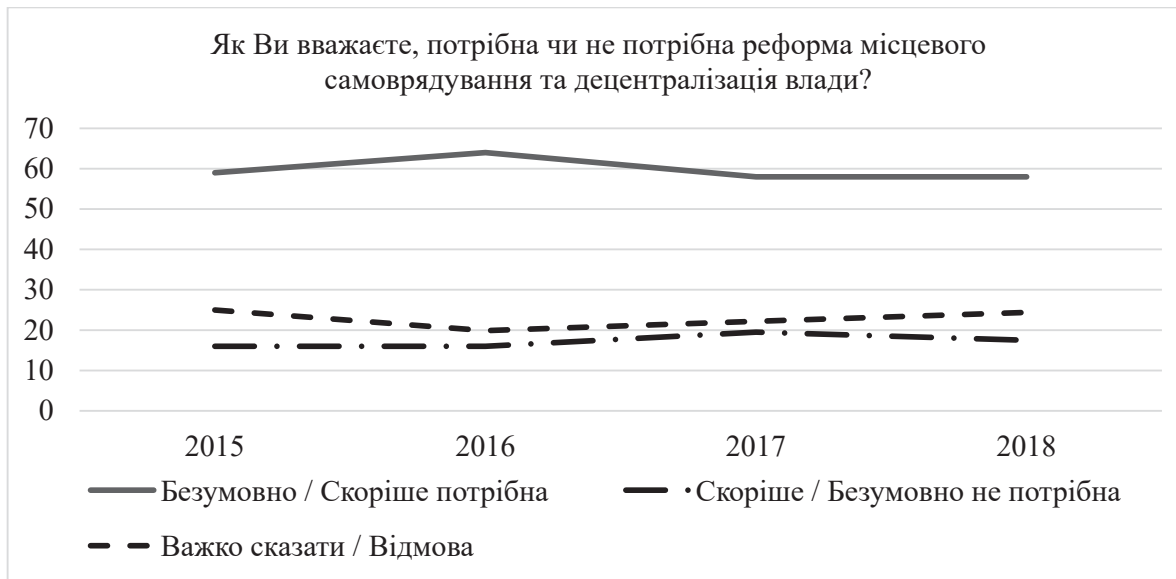

Рис. 3. Сприйняття потреби реформи місцевого самоврядування / децентралізації (за результатами КМІС, %)

¹ Децентралізація: як змінюються думки людей? 2014 2015 2016. DESPRO (2016).

<http://despro.org.ua/despro/DESPRO_Decentralization-2016_UKR%201.pdf> (2020, січень, 22).

² Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології.

<https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

³ Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

⁴ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології.

<https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

⁵ Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

Рис. 4. Підтримка реформи місцевого самоврядування / децентралізації (за результатами Фонду «Демократичні ініціативи», %)

Досить цікавим при дослідженні образу децентралізації у масовій політичній свідомості є той факт, що реформа місцевого самоврядування, згідно соціологічних опитувань Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2015-2019 рр., не входить до п'ятірки найважливіших для громадян. Остання є незмінною та її складають реформи: антикорупційна, охорони здоров'я, пенсійна реформа та реформа системи соціального захисту, реформа органів правопорядку (судів, прокуратури, міліції), люстрація чиновників (Табл. 1)¹²³⁴⁵. Навіть якщо говорити про основні очікування населення від реформи децентралізації, то стабільно більше половини респондентів до них відносить зменшення корупції (згідно результатів соціологічних опитувань КМІС)⁶.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця першочергових на думку українців реформ (за результатами Фонду «Демократичні ініціативи», %)

	2015	2016	2017	2018	2019
Антикорупційна реформа	65,2	55,7	59,5	58	63,1
Охорони здоров'я	35,9	33,4	44,3	46,5	57,1
Пенсійна реформа та реформа системи соціального захисту	39,9	29,1	35,8	43,6	52,2
Реформа органів правопорядку (судів, прокуратури, міліції)	58	40,1	33,8	31,8	37,4
Люстрація чиновників (перевірки та можливі звільнення)	28,8	20,1	22,2	29,3	32,7
Реформа децентралізації та регіонального розвитку	17,8	10,2	6,8	14,9	11,8

¹ Реформи в Україні: громадська думка населення (2015). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва *Топ-5*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya-top-5>> (2020, січень, 22).

² Реформи в Україні: громадська думка населення (2016). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya>> (2020, січень, 22).

³ Реформи в Україні: громадська думка населення (2017). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya-2017>> (2020, січень, 22).

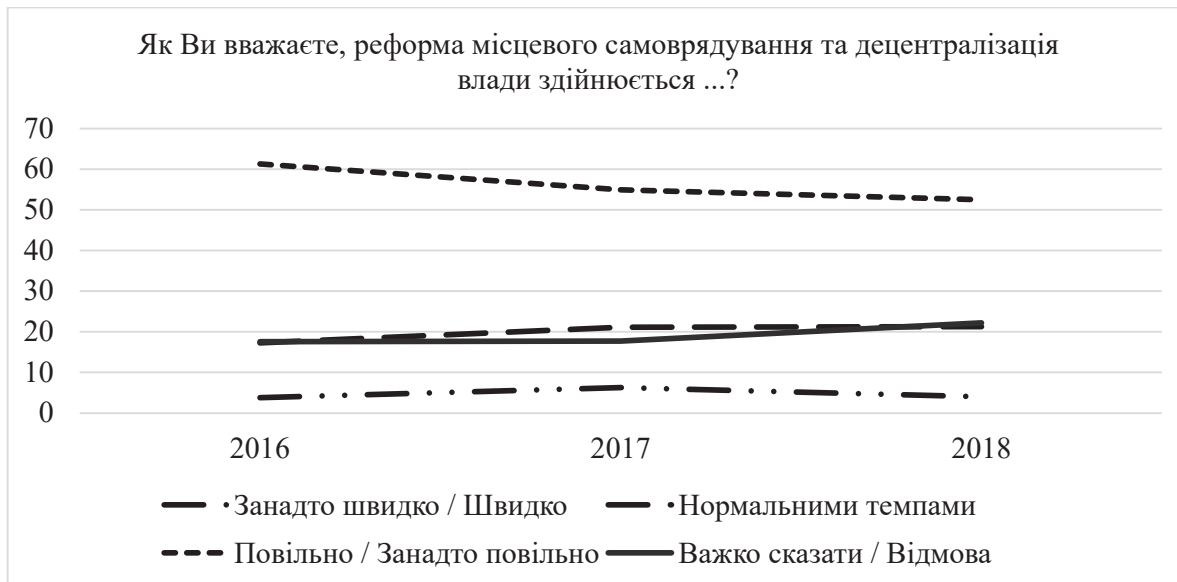
⁴ Реформи в Україні: громадська думка населення (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya-traven-2018>> (2020, січень, 22).

⁵ Реформи в Україні: громадська думка населення (2019). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselennya_puaty> (2020, січень, 22).

⁶ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології.

<https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

Однак, з іншого боку, за результатами соціологічних опитувань Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва у 2017-2018 рр., експерти вважають децентралізацію пріоритетною реформою та оцінюють її результати як одні з найуспішніших серед діяльності уряду¹²³. Натомість оцінка громадянами темпів здійснення реформи місцевого самоврядування досить невисока. Згідно результатів соціологічних опитувань КМІС протягом 2016-2018 рр. близько 20% респондентів розглядали їх як нормальні, така ж кількість не змогла відповісти на запитання, у той час як вважали повільними і занадто повільними більше половини з них (Рис. 5)⁴. Згідно цього ж панельного дослідження покращення якості послуг, що надаються в громаді, в 2016 р. відзначили 25% респондентів та не відчули 58,4%, а до 2018 р. відбулась незначна динаміка в сторону покращення – 30% респондентів відчули покращення надання послуг, однак для більшої половини з них (54%) нічого не змінилось (Рис. 6)⁵.

Рис. 5. Оцінка темпів здійснення реформи місцевого самоврядування / децентралізації (за результатами КМІС, %)

Попри таку низьку суб'єктивну оцінку респондентами швидкості реалізації децентралізації, їх очікування від реформи можна назвати нейтрально-позитивними. На думку приблизно 40% респондентів завдяки її результатам покращиться ситуація в Україні (в той час як протилежної думки дотримуються не більше 10%), а майже третина вважає, що нічого не зміниться. Також близько 50% серед опитаних громадян вважають, що децентралізація сприятиме розвитку громад, але протилежної думки дотримуються приблизно третина респондентів (КМІС, 2015-2018 рр. (Рис. 7))⁶. Подібну дихотомію в очікуваннях громадян від децентралізації влади можна спостерігати також у результатах

¹ Експерти про реформи (2017). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/eksperti-pro-reformi>> (2020, січень, 22).

² Реформи в Україні: експертна оцінка (2017). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-ekspertna-otsinka>> (2020, січень, 22).

³ Реформи в Україні: експертна оцінка (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-ekspertna-otsinka-cherven-2018>> (2020, січень, 22).

⁴ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

⁵ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

⁶ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

Рис. 6. Оцінка динаміки якості послуг, що надаються в громаді (за результатами КМІС, %)

панельного дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» (2016-2018 рр.): 20-25% вважають, що з'являться нові можливості громадського впливу на владу, однак така сама кількість респондентів вважає, що це призведе до появи місцевих «князьків». Якщо відсоток прибічників двох попередніх думок є сталим за 2016-2018 рр., то викликає занепокоєння зафіксована у дослідженні динаміка, а саме – зростання кількості відповідей респондентів про пришвидшення спустошення сіл, селищ внаслідок реформи (з 14,7% в 2016 р. до 21,7% в 2018 р.) та зниження віри громадян в покращенні якості послуг для громадян (з 21% до 17,7%, а згодом 12,1% протягом 2016-2018 рр.)¹.

Рис. 7. Сприйняття можливих наслідків реформи місцевого самоврядування на ситуацію в Україні (за результатами КМІС, %)

¹ Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

Зауважимо, що подібна неоднозначність присутня навіть в оцінці респондентами спроможності реалізації органами місцевого самоврядування функцій, отриманих внаслідок децентралізації. Згідно результатів панельних досліджень КМІС і Центру «Демократичні ініціативи» кількість впевнених у цьому незначною мірою переважає над скептиками, однак динаміка думок щодо вказаного питання відсутня¹². Стабільною є думка близько 90% респондентів про необхідність встановлення нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування³.

Розглядаючи питання конституційного процесу в перцепції громадян України, на нашу думку, слід зауважити про чітку негативну динаміку в обізнаності українців щодо пропонованих змін до Конституції. По-перше, кількість респондентів, що усвідомлюють потребу внесення конституційних змін зменшилась з 53% до 42% протягом 2015-2018 рр., відсоток тих, хто не зміг відповісти на запитання, зріс з 30% до 37%, а вважають непотрібними зміни від 17% респондентів у 2015 р. до 21% в 2018 р.. По-друге, відбулись дуже чіткі зміни в рівні обізнаності щодо пропонованих змін: добре відомими вони були для 19,4% у 2015 р., однак у 2018 р. кількість таких респондентів зменшилась до 6%, дещо відомо про зміни було 59% респондентам у 2015 р., проте через чотири роки їх кількість скоротилась до 42%, а відсоток респондентів, яким зовсім невідомо про конституційні зміни, зріс за вказані роки майже в два з половиною рази – з 19,6 до 48,3%⁴. Враховуючи активність політичного дискурсу щодо конституційних змін лише в 2015 р., подібна динаміка є цілком зрозумілим явищем.

Згідно результатів соціологічного опитування Центру Разумкова в 2015 р. розвиток України як унітарної держави з розширеними повноваженнями регіонів підтримували 34,8% респондентів, 18,8% виступали за збереження існуючих повноважень в рамках унітарної держави, а 15,3% – за розширення прав територіальних громад. Ідеї федеративного устрою не знайшли підтримки серед більшості респондентів (69,2%), а їх прибічників була суттєво менша кількість (14,5%). Якщо говорити про ставлення населення до абстрактної ідеї утворення Південно-східної автономної республіки в складі України, від'єднання частини території України з приєднанням до території сусідньої держави або оголошення незалежної держави на території окремих регіонів України, то воно є виключно негативним (більше 80% негативних відповідей респондентів)⁵. Така однозначна позиція українських громадян, висловлена ними в опитуванні, що відбувалось під час найактивніших закидів проросійських політиків щодо ототожнення децентралізації і федералізації, свідчить про недоцільність зміни форми адміністративно-територіального устрою в майбутньому.

Аналізуючи обізнаність громадян в адміністративно-територіальній реформі, зокрема об'єднанні територіальних громад, зауважимо, що вона співпадає з їх ознайомленістю щодо процесу децентралізації. Як і в попередніх випадках, дещо відомо про процес об'єднання більшій половині респондентів (від 56 до 60% у 2015-2018 рр. за результатами КМІС (Рис. 8)⁶ та від 46% до 57% у 2016-2018 рр. згідно опитувань Фонду «Демократичні ініціативи» (Рис. 9)⁷), тоді як добре поінформовані не більше 17%, а зовсім не знають про реформу близько чвертини респондентів, згідно результатів обох панельних досліджень.

¹ Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

² Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). *Київський міжнародний інститут соціології*. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

³ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). *Київський міжнародний інститут соціології*. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

⁴ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). *Київський міжнародний інститут соціології*. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

⁵ Опитування щодо державного устрою та Конституції України (з 22 по 27 травня 2015 року) (2015). *Разумков центр*. <<http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Res0515const.pdf>> (2020, січень, 22).

⁶ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). *Київський міжнародний інститут соціології*. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

⁷ Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). *Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва*. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

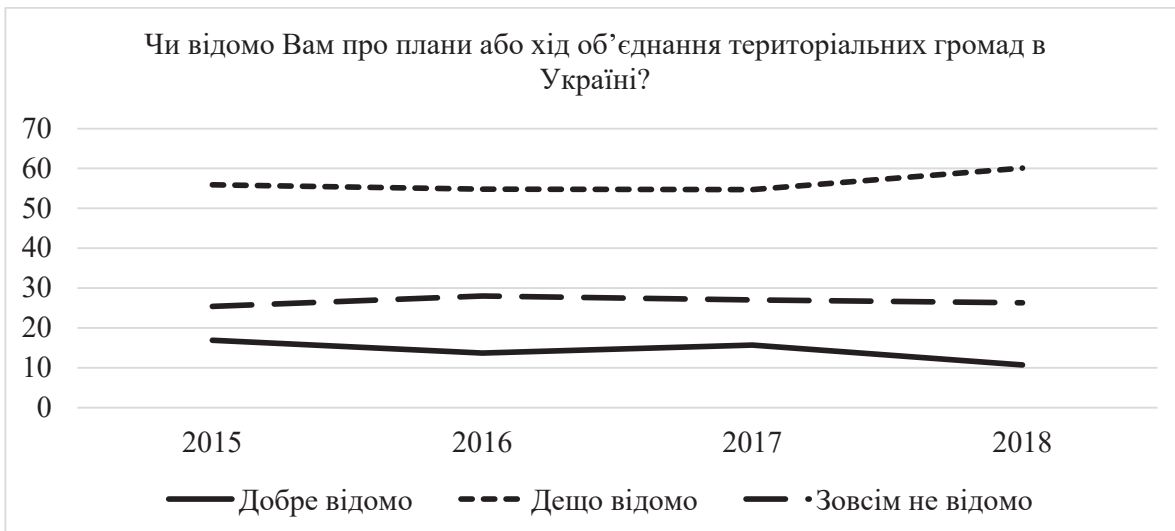

Рис. 8. Обізнаність щодо об'єднання територіальних громад (за результатами КМІС, %)

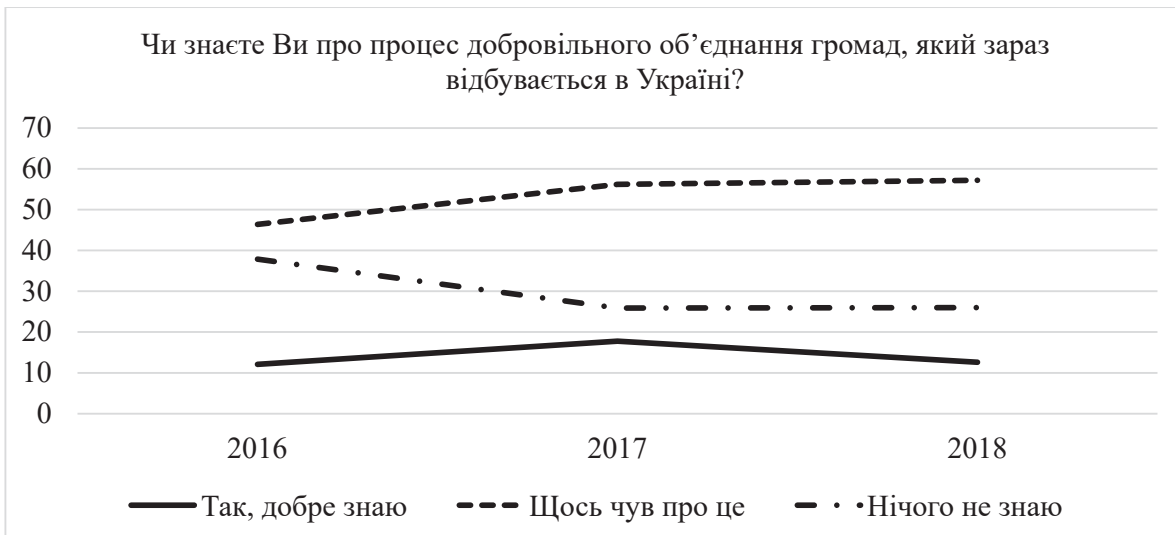

Рис. 9. Обізнаність щодо об'єднання територіальних громад (за результатами Фонду «Демократичні ініціативи», %)

Якщо на початку дослідження ми відзначали розпорошеність думок опитаних мешканців міст щодо процесу об'єднання громад в 2014 р., то вищезгадані соціологічні дослідження демонструють поступове зростання його підтримки серед респондентів. За даними опитування, проведеного КМІС, прихильне ставлення висловлювали 36,6%, 47,2%, 49,7% та 47,3% респондентів протягом 2015-2018 рр. відповідно¹, а згідно результатів досліджень Фонду «Демократичні ініціативи» протягом 2016-2018 рр. відбулось зростання прихильників процесу об'єднання серед респондентів від 30,5% до 39,5%². Також спостерігається певна динаміка думок громадян щодо методів об'єднання протягом

¹ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

² Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

2015-2018 рр.: як і раніше, більше половини респондентів підтримує добровільне об'єднання за рішенням населення громад, однак їх кількість дещо зменшилась (від 63,8% до 56%), в той час як зросла кількість прихильників об'єднання за рішенням держави (від 3,2% до 8,9%) та добровільного об'єднання за рішенням депутатів місцевих рад (від 7,1% до 14,4%)¹.

Результати оцінки громадянами, які проживають в об'єднаних територіальних громадах, покращення умов життя після об'єднання також демонструють позитивну динаміку змін. Зокрема, за результатами соціологічного опитування Фонду «Демократичні ініціативи», відбувається поступове скорочення кількості респондентів, які не відчують змін (від 66,4% в 2016 р. до 49,6% в 2018 р.), та значне зростання тих, хто їх помітив (від 15,6% до 37,5% за вказані роки) (Рис. 10)². Якщо відповіді респондентів у 2016 р. значною мірою співпадали з їх оцінкою процесу децентралізації, то наразі вплив адміністративно-територіальної реформи є більш відчутним.

Рис. 10. Оцінка динаміки умов життя в об'єднаній громаді (за результатами Фонду «Демократичні ініціативи», %)

Важливим аспектом, на який варто звернути увагу в аналізі результатів соціологічних опитувань громадян, є їх оцінка ролі політичних інститутів України у реалізації реформи місцевого самоврядування. Очікувано, за результатами відповідей респондентів протягом 2016-2018 рр. найбільшими провідниками процесу децентралізації було визначено уряд (від 25 до 30%) та Президента України (від 21 до 24%). Також було відзначено Верховну Раду і місцеву владу, однак їх діяльність оцінили менше 20%. Фактом, на нашу думку, є недооцінка респондентами ролі міжнародних організацій в реформі місцевого самоврядування в Україні: провідниками децентралізації їх вважали 6% у 2016 р., 6,8% у 2017 р. та 4,8% в 2018 р.³.

Зважаючи на регулярність проведення перерахованих соціологічних досліджень, на нашу думку, варто відзначити вагомий роль міжнародної фінансової допомоги, яка надається в рамках

¹ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології.

<https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

² Громадська думка населення щодо реформи децентралізації (2018). Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, січень, 22).

³ Децентралізація та реформа місцевого самоврядування: результати четвертої хвилі соціологічного дослідження: Аналітичний звіт (2019). Київський міжнародний інститут соціології.

<https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, січень, 22).

проектів з підтримки реформи місцевого самоврядування¹. Адже саме завдяки фінансовій допомозі швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні» DESPRO, Програми Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні», програми MATRA Посольства Королівства Нідерландів та Національного фонду підтримки демократії (NED, США), проекту Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Ініціатива захисту прав та представлення інтересів місцевого самоврядування в Україні» (ДІАЛОГ), проекту «Посилення місцевих громад завдяки діалогу та участі» за фінансової підтримки Національного фонду демократії (NED, США), програми USAID «Програми сприяння громадській активності «Долучайся!» стало можливим проведення опитувань громадян, результати яких було використано у даному дослідженні.

Висновки. Таким чином, аналіз результатів соціологічних досліджень щодо процесу децентралізації влади в Україні продемонстрував досить високу обізнаність та переважну підтримку громадянами реформи місцевого самоврядування, проте остання не є серед пріоритетних для суспільства. Всупереч низькій оцінці респондентами темпів здійснення децентралізації та незначному покращенні сприйняття ними відчутних змін, очікування громадян щодо реформи є нейтрально-позитивними. Однак соціологічні дослідження зафіксували стабільну невизначену позицію близько четвертої частини респондентів з багатьох питань реалізації децентралізації протягом останніх чотирьох років, яка, незважаючи на активну інформаційну кампанію уряду, не змінилася.

В той же час послаблення медіа-супроводу урядом конституційної реформи значною мірою відобразилося на усвідомленні потреб внесення змін громадянами (збільшилась кількість респондентів, що не відчують потреби реформування Основного Закону і не змогли відповісти на це запитання) та обізнаності в пропонованих змінах (зокрема, кількість людей, що негативно відповіли на це запитання, зросла в два з половиною рази за чотири роки).

Стосовно адміністративно-територіальної реформи, згідно результатів соціологічних опитувань, спостерігається поступове зростання суспільної підтримки процесу об'єднання громад, а також відзначення респондентами позитивних змін внаслідок нього. Окрім цього відбувається поступова зміна суспільної думки щодо можливих шляхів об'єднання.

References:

1. Detsentralizatsiia: yak zminiuiutsia dumky liudei? 2014 2015 2016 [Decentralization: How do people's thoughts change? 2014 2015 2016]. *DESPRO* (2016). <http://despro.org.ua/despro/DESPRO_Decentralization-2016_UKR%201.pdf> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
2. Reformy v Ukraini: hromadska dumka naseleennia. Top-5 [Reforms in Ukraine: Public Opinion. Top 5] (2015). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naseleennia-top-5>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
3. Reformy v Ukraini: hromadska dumka naseleennia [Reforms in Ukraine: Public Opinion] (2016). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naseleennia>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
4. *Eksperty pro reformy* [Experts about Reforms] (2017). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/eksperti-pro-reformi>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
5. Reformy v Ukrayini: ekspertna ocinka [Reforms in Ukraine: Expert Assessment] (2017). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-ekspertna-otsinka>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
6. Reformy v Ukraini: hromadska dumka naseleennia [Reforms in Ukraine: Public Opinion] (2017). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naseleennia-2017>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
7. Hromadska dumka naseleennia shchodo reformy detsentralizatsii [Public Opinion on Decentralization Reform] (2018). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-dosyagnennya-i-problemi-otsinki-gromadyan>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
8. Reformy v Ukrayini: ekspertna ocinka [Reforms in Ukraine: Expert Assessment] (2018). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-ekspertna-otsinka-cherven-2018>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
9. Reformy v Ukraini: hromadska dumka naseleennia [Reforms in Ukraine: Public Opinion] (2018). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <<https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naseleennia-traven-2018>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].

¹ Ротар, Н. (2016). Децентралізація влади в Україні як сфера проектної діяльності Ради Європи. *Влада та управління: збірник наукових праць*, 4, 23-38.

10. Reforms v Ukraini: hromadska dumka naselelnia [Reforms in Ukraine: Public Opinion] (2019). *Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Foundation*. <https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini-gromadska-dumka-naselelnia_pyaty> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
11. Detsentralizatsiia ta reforma mistsevoho samovriaduvannia: rezultaty chetvertoi khvyli sotsiolohichnoho doslidzhennia: Analychnyi zvit [Decentralization and Local Government Reform: Results of the Fourth Wave of Sociological Survey: Analytical Report] (2019). *Kyiv International Institute of Sociology*. <https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20191103_decentralisation/decentr_ukr.pdf> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
12. Opytuvannia shhodo derzhavnogo ustroyu ta Konstytuciyi Ukrayiny (z 22 po 27 travnya 2015 roku) [Polls on the Government and Constitution of Ukraine (May 22-27, 2015)] (2015). *Razumkov Centre*. <<http://razumkov.org.ua/uploads/socio/Res0515const.pdf>> (2020, January, 22). [in Ukrainian].
13. Rotar, N. (2016). Detsentralizatsiia vlady v Ukraini yak sfera proektnoi diialnosti Rady Yevropy [Decentralization of Power in Ukraine as a Sphere of Project Activity of the Council of Europe]. *Vlada ta upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats* [Power and Administration: a Collection of Scientific Researches], no. 4, 23-38 [in Ukrainian].
14. Sydorchuk, O. (2014). Stavlenia zhyteliv mist do idei detsentralizatsii [The Attitude of Urban Residents to the Idea of Decentralization]. *Hromadska dumka: Informatsiino-analychne vydannia* [Public Opinion: An Information and Analytical Edition], no. 3, 2-12 [in Ukrainian]. doi: <https://dif.org.ua/uploads/pdf/1432540363_3559.pdf> (2020, January, 22).